

РОЗДІЛ VII

ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

7.1 Кредитні спілки як стимул для розширення фінансування малого бізнесу

7.2 Проблемы латвийских банков в современных условиях

7.1 Кредитні спілки як стимул для розширення фінансування малого бізнесу

Малий бізнес в Україні - один з найбільш ефективних видів підприємництва, завдяки гнучкості і здатності швидко реагує на економічні реформи, вирішує проблеми зайнятості, забезпечення добробуту населення. Однією з причин, які ускладнюють процеси розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні, є недоступність кредитної підтримки установ фінансового ринку. В умовах дестабілізації банківської системи підвищується роль кредитних спілок як джерела фінансування.

Дослідженню проблеми становлення і розвитку інституту фінансового посередництва присвячені праці багатьох вітчизняних учених: О. Василика, Н. Внукової, Б. Івасіва, В. Корнєєва, М. Крупки, Б. Луцива, І. Лютого, І. Малого, А. Мороза, С. Науменкової, А. Пересади, М. Савлука, В. Ходаківської, В. Шелудько та інших. Утім, сьогодні в українській економічній літературі спостерігається недослідженість проблем фінансування кредитними спілками розвитку малого бізнесу.

Метою даної роботи є пошук можливостей активізації впливу кредитних спілок на розвиток малого підприємництва та визначення умов і стимулів для розширення фінансування кредитними спілками малого бізнесу.

Сьогодні малі підприємства не в змозі виконати заставні зобов'язання, вони не володіють достатнім забезпеченням, або пропонувана застава недостатньо ліквідна. Нарешті, відсотки за кредити настільки високі, що навіть за сприятливих економічних умов повернути їх важко [1].

При неможливості отримати кредити офіційно малі підприємства користуються послугами «чорного» ринку кредитів. «Тіньові» кредити видаються на умовах, які приводять до банкрутства суб'єктів малого підприємництва.

Кредитна кооперація є інституційною формою самоорганізації малого підприємництва, призначена для задоволення потреб у фінансових ресурсах своїх членів. Маючи багато загального з іншими фінансовими установами, фінансові кооперативи відрізняються значно меншою регламентованістю діяльності, демократичністю управління. Єдиною, в даний час, в Україні формою такої організації виступає кредитна спілка, яка має статус громадської організації, об'єднує фізичних осіб з метою взаємної підтримки. Визначальний принцип кооперації - взаємодопомога, яка, у свою чергу, припускає об'єднання зусиль для отримання кращого результату.

Кредитна спілка - це неприбуткова організація, заснована фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні і наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки.

Причин, що заважають просуванню такої форми фінансової підтримки малого бізнесу в Україні, декілька:

- наявність "сірого" сектора, велике число "тілючих" кредитних союзів, порушення кооперативних принципів діяльності значної кількості кредитних спілок;

- недосконала структура кредитного портфеля, політика формування і управління активами і пасивами, відповідні процентні ставки, недостатнє впровадження нових видів послуг і ринкових інструментів, відсутність узгодженої довгострокової ринкової стратегії;

- недостатній доступ до дешевих і довгих ресурсів, неналежний сервісний супровід, відсутність механізмів підтримки фінансової стабільності кредитних спілок і гарантування внесків їх членів, низький рівень системної інтеграції кредитних спілок в режимі саморегулювання.

Кредитна спілка - непогана альтернатива банківській установі для тих підприємців, які прагнуть оперативно залучати позики на короткий термін. У такого виду кредитування після набуття чинності Закону України «Про кредитні спілки» виділяється ряд переваг [2]. По-перше, кредитна спілка, на відміну від банку, є структурою достатньо відкритою, працює на громадських засадах. Кожен член спілки має цілком законні підстави контролювати діяльність об'єднання. По-друге, з'являється можливість напрацювати позитивну кредитну історію поза банком. По-третє, якщо статут кредитної спілки дозволяє, позику можна отримати під заставу внеску у стовідсотковому розмірі.

Сьогодні в Україні склалася ситуація, при якій небанківські кредитні установи ще не грають тієї ролі в економіці, якою від них можна чекати, їх участь у фінансовому посередництві і підтримці розвитку малого і середнього бізнесу незначна.

Існують кредитні спілки що продовжують кредитувати малий бізнес. Позики в таких установах зазвичай невеликі - від 10000 до 20000 грн і видаються, в основному, приватним підприємцям. Підприємницькі кредити надаються для поповнення оборотних коштів, придбання, будівництва або ремонту основних засобів.

У 2010 році ефективним для кредитних спілок було кредитування сільгоспвиробників, зокрема фермерських господарств. Агропромислове виробництво характеризується сезонною циклічністю потреби в оборотному

капіталі, надходженням виручки від реалізації після збору урожаю і його продажу. Цей розрив в часі між надходженням і витрачанням коштів обумовлює їх вивільнення з господарського обороту впродовж тривалого періоду. Саме такі господарства є потенційними вкладниками кредитних спілок, яким можуть надавати до 100 % кредитування внеску на визначений термін.

Необхідно підкреслити, що існують сфери, в яких кредитні спілки можуть демонструвати адекватні результати діяльності і на рівних конкурувати з банківськими установами.

По-перше, мікрокредитування і кредитування малого бізнесу не приносить банку таких доходів, як кредитування корпоративних клієнтів. Для компенсації витрат і ризиків при видачі дрібних кредитів банки використовують підвищені процентні ставки і жорсткіші умови забезпечення виконання зобов'язань, що істотно знижує привабливість таких кредитів для позичальників. Тому ця ніша може бути захоплена саме кредитними спілками.

По-друге, фінансова криза привела до відтоку грошових коштів з депозитних рахунків комерційних банків. Це стосувалося не тільки тих установ, які мали проблеми в своїй діяльності, але і достатньо стійких. Така ситуація призвела до накопичення грошей на руках фізичних осіб. Тримати крупні суми в умовах постійного зростання індексу цін недоречно. Тому їх повернення відбуватиметься до тих фінансових установ, які об'єднують високу надійність з прийнятною прибутковістю. Враховуючи той факт, що довіра певної частини населення до банківської системи дещо похитнулася, у кредитних спілок з'являється реальна можливість привернути до себе більше уваги і сприяти перетіканню вільних грошових коштів на свої рахунки. Так само не вигідно банкам привертати невеликі депозити на короткі терміни. У цьому сегменті також повинні себе проявити кредитні спілки, де і процентні ставки можуть бути вище, на відміну від банківських установ, а привернуті вільні грошові кошти населення будуть направлені на кредитування як

самого населення, так і дрібного бізнесу фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності.

По-третє, істотне скорочення споживчого кредитування комерційними банками в умовах зниження реальних доходів населення створює певний «вакуум» доступних джерел кредитних коштів серед населення. Ця проблема в останні роки вирішувалася за рахунок ломбардів, об'єми операцій яких навіть в умовах кризи росли значними темпами. Тому в таких умовах очевидним є вдосконалення кредитними спілками процедур кредитування, що дозволяють швидко надати грошові кошти в розпорядження фізичних осіб в стислі терміни, а також тимчасова переорієнтація діяльності на надання мікрокредитів, близьких по своїм терміновим характеристикам ломбардним кредитам, але значно менші за вартістю.

По-четверте, кредитним спілкам вигідно розвивати сільську кредитну кооперацію. Основними позичальниками будуть приватні фізичні особи, що займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, як для власного споживання, так і на продаж. Слід зазначити, що продукція виробляється в невеликих об'ємах і реалізація здійснюється в достатньо обмежений період часу, що приводить до консолідації грошових коштів, витрачання яких здійснюватиметься поступово протягом тривалішого періоду. Тому з'являється реальна можливість використання дрібних сільськогосподарських виробників як джерело кредитних коштів на розвиток виробництва в окремих господарствах, забезпечення інших потреб осіб, які є членами таких кредитних спілок.

У 2011 році кількість членів кредитних спілок склала 1062,4 тис. осіб, з них 249,3 тис. осіб або 23,5 % - члени кредитних спілок, які мають кредитні договори, що діють, і 48 тис. чоловік (4,5 %) - членів спілок, що мають внески на депозитних рахунках.

В цілому система кредитних спілок України протягом 2011 року демонструвала поступове зменшення основних показників діяльності, хоча до кінця 2011 року темпи спаду дещо стабілізувалися.

Загальний об'єм активів кредитних спілок в 2011 році склав 2386,5 млн. грн і, в порівнянні з аналогічним періодом 2010 року, зменшився на 30,5 %.

Розмір активів кредитних спілок на кінець 2011 року склав 56,6 % рівня 2009 року і 69,5 % рівня 2010 року. Це пояснюється тим, що саме кредитні спілки, в порівнянні з іншими небанківськими фінансовими установами, виявилися найуразливішими до проявів фінансової кризи і найменш здібними до її швидкого подолання.

Загальний об'єм капіталу кредитних спілок в 2011 році склав 942,9 млн. грн і, в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, зменшився на 15,6 %. Максимальну питому вагу в його структурі (62,4 %) складав пайовий капітал у розмірі 588,1 млн. грн [3].

Найбільший попит мають споживчі кредити, кредити на інші потреби, а також кредити на придбання, будівництво, ремонт і реконструкцію нерухомого майна.

За останні роки частка підприємницьких кредитів в структурі кредитного портфеля спілок стабільно росте. В кінці 1990-х років вона складала 35 % [4], на початку 2000-х років - близько 40 %, в середині 2000-х років - понад 55 % [5]. В даний час сума підприємницьких кредитів кредитних спілок є мізерною, в порівнянні з сумою банківських кредитів, яка перевищує перші в декілька сотень разів.

В Україні головною проблемою є недосконалість законодавчо-нормативної бази і закріплення кооперативної природи кредитних спілок. Оптимальним вирішенням цієї проблеми є внесення до Цивільного кодексу змін, що стосуються основних принципів організації кооперативних неприбуткових суспільств, а також ухвалення нормативної бази, яка регламентувала б окремі моменти діяльності кредитних спілок.

Процес зародження і розвитку кредитних спілок в Україні відбувався багато в чому стихійно. Виникаючи і функціонуючи абсолютно самостійно, кредитні спілки, з одного боку, проводили діяльність, не завжди відповідну

кооперативним принципам і гарантуючу безпеку залучених коштів членам спілки, а з іншого - стикалися з низкою проблем, самостійне вирішення яких дуже дороге або взагалі неможливе.

Серед найважливіших сучасних проблем розвитку кредитних спілок слід назвати наступні:

- недостатній рівень капіталізації для належного виконання своїх зобов'язань перед членами;
- відсутність інфраструктури фінансової і технічної підтримки ефективної діяльності кредитних спілок, що діє;
- відсутність ефективного механізму захисту прав членів кредитних спілок, зокрема системи гарантування внесків;
- існування великої кількості кредитних спілок, які не дотримуються в своїй діяльності основних принципів міжнародного кооперативного руху і вимог по захисту прав їх членів;
- низький рівень професійної діяльності і технічної оснащеності переважної більшості кредитних спілок.

Для комплексного вирішення питань, що гостро стоять перед кредитними спілками, пропонується:

- ввести на державному і регіональному рівнях систему стабілізації і фінансового оздоровлення кредитних спілок;
- створити систему страхування внесків від фінансових ризиків;
- ініціювати створення бюро кредитних історій для формування єдиної бази позичальників, що дозволить понизити частку прострочених і неповернених позик;
- прискорити процес формування могутніх асоціацій, діяльність яких сприятиме розробці і впровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних і технологічних стандартів діяльності, підвищенню іміджу і довіри до кредитних спілок;

- визначити одним з пріоритетних напрямів розвитку організаційної інтеграції - формування єдиної саморегульованої організації кредитних спілок у формі всеукраїнської асоціації спілок;

- ввести жорстку систему нагляду і контролю дотримання й виконання основних показників діяльності кредитних спілок. У разі невиконання встановлених нормативів і небажання усунути недоліки, вводити санкції і відкривати процедуру поглинання могутніми спілками, що приведе до природного укрупнення спілок і підвищення їх конкурентоспроможності в майбутньому;

- сформувати установи сервісної інфраструктури, які повинні надавати послуги кредитним спілкам і об'єднаним кредитним спілкам у сфері освіти, консультаційного супроводу, інформаційних технологій, організації доступу до кредитних історій позичальників, мінімізації фінансових ризиків, аудиту, управління ліквідністю.

В умовах підвищення конкуренції з боку банків і фінансових компаній, для утримання ринкових ніш і освоєння нових, важливим завданням кредитних спілок повинно стати поліпшення технологічних і ресурсних можливостей. Цьому сприятиме вироблення узгодженої стратегії в рамках кредитних спілок, утворення сервісної інфраструктури, напрацювання кредитними спілками позитивної кредитної історії, створення системи гарантування внесків. Кредитні спілки України повинні стати доступним джерелом кредитування підприємницької діяльності, забезпечуючи підприємців «швидкими» і доступними фінансовими ресурсами.

Список літератури: 1. Гончаренко В. Про кредитну кооперацію / В. Гончаренко // Економіка України. – 2000. – № 4. – С. 25. 2. Закон України «Про кредитні спілки» від 20.12.2001 № 2908-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 15.- С. 101. 3. Статистичний щорічник України за 2011 рік / [за ред. О. Г. Осауленка] – К.: Консультант, 2011. – С. 60 - 68. 4. Козаченко І. М. Державне сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва в Україні / І. М. Козаченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 4. – С. 89–95. 5. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія і практика / [З. Ватаманюк, С. Панчишин, О. Дорош та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2005. – 648 с.

7.2 Проблемы латвийских банков в современных условиях

Бурное развитие кредитования в середине 2000-ых годов привело к негативным тенденциям на банковском рынке. Многие банки увлеклись спросом на банковский кредит. Они предоставляли кредиты по плавающим ставкам, которые впоследствии резко возросли. Это подорвало платежеспособность заемщиков, что сказалось на ликвидности самих банков. Этому способствовала не только излишняя либерализация кредитования предприятий и населения, но и снижение качества пруденциального надзора над банками со стороны банковских распорядительных органов. Успешное развитие экономики Латвии во многом зависит от стабильности коммерческих банков, которые накопили на своих счетах денежные ресурсы. Поэтому выход из финансового кризиса напрямую зависит от того, сколько успешно коммерческие банки смогут преодолеть финансовые затруднения и возобновить кредитование предприятий.

Банки пытаются работать эффективней, но прибыль продолжает падать по сравнению с результатами предыдущих лет. Последующее снижение эффективности тесно связано с замедлением темпов развития экономики, структурными реформами и последствиями мирового финансового кризиса, который повлиял на развитие латвийского банковского сектора.

В таблице 1 приведены данные банковских отчетов за последние пять лет. Данные таблицы демонстрируют тенденции изменения активов, объемов кредитования, депозитов и полученной прибыли.

Таблица 1

Основные показатели латвийских коммерческих банков с 2007 года по 2011 гг. (на конец года, млн. латов)

	2007	2008	2009	2010	2011
Активы	21 916,0	23 243,3	21 678,3	21 967,2	20 926,4
Кредиты	14 916,1	16 588,9	15 429,2	14 334,2	13 171,0
Депозиты	10 183,1	9 763,5	9 552,7	11 110,6	11 071,5
Прибыль	371,3	60,1	-773,4	-360,7	-178,7

Банковский сектор продолжает сокращаться, что, главным образом, связано со снижением объемов кредитования. На 31 декабря 2011 года общая сумма активов коммерческих банков составила 20926,4 млн. латов и снизилась по сравнению с 2007 годом на 4,5 %. Объем выданных банками кредитов составил 13171,0 млн. латов, что означало снижение за тот же период на 11,7 %. При этом общий объем депозитов возрос до 11071,5 млн. латов, что на 8,7% превысило показатель 2007 года. Последние три года банковский сектор завершает с убытками, хотя их сумма с каждым годом составляет меньшую сумму. Рост депозитов, важнейшего финансового инструмента, с помощью которого банки поддерживают свою ликвидность, говорит о доверии к банкам со стороны предприятий и населения.

Если рассматривать крупнейшие латвийские банки по объему активов, то можно выделить пять банков. Хотя, как мы увидим ниже, в 2011 году лидеры продолжали терять свои позиции на рынке банковских услуг, в результате объем активов пяти крупнейших банков составил 58,42% от общего объема активов латвийских банков. Тенденция снижения активов видна в следующей таблице.

Таблица 2

Активы пяти крупнейших латвийских банков с 2008 по 2011 гг. (на конец года, тыс. латов)

№	Название	31.12.2011	Изменения 2011 по сравнению с 2010	Изменения 2011 по сравнению с 2010	Доля рынка %, 2011
1	Swedbanka	3 708 979,3	-842 928,5	-18,5	17,7%
2	SEB banka	2 699 140,8	-195 995,2	-6,8	12,9%
3	Nordea Bank Latvija	2 175 220,9	-21 681,1	-1,0	10,4%
4	ABLV Bank	1 853 188,9	403 294,9	27,8	8,9%
5	DNB banka	1 790 143,7	-76 452,7	-4,1	8,6%

В таблице 2 показаны изменения активов ведущих латвийских коммерческих банков в период с 2008 по 2011 гг., их динамика по отношению к предыдущему году и занимаемая доля банковского рынка. Как

видим, активы большинства из них стремительно снижаются, а также снижается доля их рынка.

Рассмотрим, что собой представляет пятерка ведущих латвийских коммерческих банков, на примере которых мы в дальнейшем проанализируем тенденции развития банковского сектора. Прежде всего, рассмотрим AS Swedbank, который является одним из ведущих коммерческих банков Латвии и обладает широкой сетью филиалов. Он был учрежден 8 мая 1992 года и сначала назывался - Германо-Латвийский Hansabank. С сентября 2008 года банк работает под брендом Swedbank. Он входит в шведскую банковскую группу Swedbank. Единственный дочерний банк скандинавского банка в Латвии, который охотно работает с нерезидентами, на долю которых приходится более 15% депозитов. Банк специализируется на обслуживании физических лиц, предлагая, в том числе услуги private banking.

В 1993 году был учрежден AS Latvijas Universala banka, объединив 21 отделение разнопрофильных банков, которые не были приватизированы после реорганизации Банка Латвии. В 1998 году AS Latvijas Unibanka выбрал сотрудничество с Skandinaviska Enskilda Banken (SEB). С апреля 2005 года банк предоставляет свои финансовые услуги широкого профиля под именем AS SEB Unibanka, а с 2008 года как AS SEB banka. 100% акций банка принадлежат Skandinaviska Enskilda Banken AB (Швеция).

Третьим по объему активов является Nordea Bank Latvija, сумма которых превышает 2,1 млрд. лат. История Nordea Bank Latvija началась в апреле 1992 года, когда был основан Латвийский инвестиционный банк под эгидой Балтийской инвестиционной программы. В связи с финансовыми затруднениями Латвийский инвестиционный банк был продан крупнейшей в регионе Северной Европы и Прибалтийских стран Банковской группе Nordea, которая организовала на его базе латвийский филиал.

Единственный банк, который увеличил свои активы и долю рынка является – AS ABLV Bank, который в 2011 году из пятерки ведущих банков

вытеснил Citadele banka. Активы Aizkraukles Banka по состоянию на 31 декабря 2011 составили 1,9 млрд. латов и заняли 8,9 % доли рынка. Он основан в 1993 году на базе приватизированного регионального отделения Банка Латвии в городе Айзкраукле. В 1994 году открылся филиал в Екабпилсе, а в 1995 и в Риге. В 2002 году банк создал новую торговую марку AB.LV. В 2011 году он сменил свое название на ABLV Bank. Контрольный пакет акций принадлежит SIA Cassandra Holding Company (Латвия) и SIA OF Holding (Латвия).

Замыкает пятерку крупнейших банков по объему активов - AS DnB Banka, который до 2011 года он был известен под названием AS DnB NORD Banka. Он объединял знания, опыт и инфраструктуру крупнейшего северогерманского банка NORD/LB и ведущего кредитного учреждения Норвегии DnB NOR. Сегодня AS DNB banka является универсальным банком и предоставляет частным лицам и предприятиям финансовый сервис в широкой сети филиалов. Большая часть банка принадлежит финансовой группе DNB Bank ASA (Норвегия).

В таблице 3 представлены данные о собственном капитале и резервах, которые определяют максимально допустимый предел убытка, до достижения которого ведущие латвийские банки могут выполнить свои обязательства перед кредиторами. Собственный капитал латвийских банков (около 78%) состоит из капитала первого уровня, т.е. из элементов капитала высшего качества. Показатель достаточности капитала первого уровня в латвийском банковском секторе в среднем выше 12% доли рискованных активов, что превышает действующий международный минимальный показатель (4%), а также будущие минимальные требования ("Базель III", "Директива требований к капиталу IV").

Самый большой объем капитала и резервов у банков, имеющих наибольший объем кредитов: AS Swedbank – 563201 тыс. латов, AS SEB banka – 277742 тыс. латов и AS DnB Banka – 153624 тыс. латов. Три крупнейших по активам банка: AS Swedbank, AS SEB banka и Nordea Bank

Latvija имеют и наибольшие объемы кредитования. Общая величина выданных этими банками кредитов достигла 6 642 млрд. латов, или 50,4% от общего объема кредитных вложений. Это означает, что кредитные операции остаются для банков наиболее значимыми.

Таблица 3.

Капитал и резервы восьми латвийских банков в 2011 году (на конец года,
тыс. латов)

№	Название	Капитал, тыс. латов	% от общего капитала банков
1	Swedbank	563201,00	41,44
2	SEB banka	277742,00	20,44
3	DnB NORD Banka	153624,00	11,31
4	Rietumu Banka	135092,00	9,94
5	Aizkraukles banka	90174,00	6,64
6	Latvijas Hipotēku un zemes banka	85117,00	6,26
7	Nordea Bank Latvija	8166,58	0,60
8	Latvijas tirdzniecības banka	45826,00	3,37
	Всего	1358942,58	100

Самый большой объем капитала и резервов у банков, имеющих наибольший объем кредитов: AS Swedbank – 563201 тыс. латов, AS SEB banka – 277742 тыс. латов и AS DnB Banka – 153624 тыс. латов. Три крупнейших по активам банка: AS Swedbank, AS SEB banka и Nordea Bank Latvija имеют и наибольшие объемы кредитования. Общая величина выданных этими банками кредитов достигла 6 642 млрд. латов, или 50,4% от общего объема кредитных вложений. Это означает, что кредитные операции остаются для банков наиболее значимыми.

Кредитные портфели формируют значительную часть банковских активов. Кредиты тринадцати коммерческих банков формируют более 50% от активов каждого банка. Лидером по доле кредитов в активах является Nordea Bank Latvija – 87,91%, который по объему активов занимает третью позицию. У трех банков, которые имеют наибольшую сумму активов, AS Swedbank, AS SEB banka и AS ABLV Bank, кредиты занимают разную долю

в общей сумме активах. Так, у AS Swedbank, крупнейшего банка по объемам активов и кредитных вложений – кредиты занимают 74,7% от активов (седьмое место). У AS SEB banka кредиты в общей сумме активов составляют 72,6%, а у AS ABLV Bank, который по этому показателю занимает двадцатую позицию, кредиты составляют лишь 28,36%. Пять банков, активы которых не превышают 1 млрд. латов, имеют удельный вес кредитного портфеля в общей сумме активов более 80%. Это говорит о том, что роль кредитных вложений в деятельности латвийских банков очень высока.

В банковском секторе кредиты являются важным финансовым инструментом и источником доходов. Стратегии банков по отношению к кредитованию различны. У большинства банков кредитная деятельность представляет собой выраженную цель банковской деятельности и источник банковской прибыли. Стратегия крупных банков в сфере кредитования так же отличается – один отдает большое значение кредитованию (AS Swedbank), в то время как для других кредитование и другая деятельность с активами являются эквивалентными (AS ABLV Bank).

На 31 декабря 2011 года негативная тенденция объемов кредитования всех сфер очевидна по той причине, что уровень доходов населения снизился, предпринимательская среда нестабильна, а стремительное развитие рынка недвижимого имущества приостановилось. Снижение кредитования физических лиц так же объясняется спадом развития строительства.

Наблюдается снижение процентных ставок по кредитам в различных валютах. На начало 2012 года средние процентные ставки по латовым кредитам составили 3,6% и снизились по сравнению с 2007 годом на 19,2 процентных пункта. По кредитам, предоставленным в евро, снижение менее значительно, с 11,9% до 5,6%. Тот факт, что евро является наиболее востребованной валютой при кредитовании, должно способствовать успешному вступлению Латвии в Еврозону. Самой востребованной валютой с 2007 года является евро, за ней следует лат, затем доллар США. На 2011

год разделение кредитного портфеля резидентов по валютам было такого: в евро – 89,1%, в латах – 8,2% и в долларах США - 1,8%.

Как показывают данные рис.4, за последние пять лет доля утеранных кредитов многократно возросла, а стандартных резко сократилась. Так, на начало 2012 годы их доли в общем количестве предоставленных латвийскими банками кредитов составили соответственно 12% и 77%.

В марте 2012 года, впервые с начала 2008 года, крупнейшие банки увеличили долю кредитов первой категории (стандартные ссуды) и снизили долю пятой категории качества (утерянные ссуды) в своих кредитных портфелях. В соответствии с правилами Комиссии рынка финансов и капитала, резервы, создаваемые под кредиты четвертой и пятой категории, должны составлять 51-100% и 100% от размера ссуды соответственно. Среднее значение утеранных кредитов снизилось за последние два года на 3,1 процентного пункта - с 15,1% до 12,0%. До 2012, в течение четырех лет, наблюдался постоянный рост доли таких кредитов: с 0,1% (по итогам 2008 года) до 17,3% (по итогам 2011 года).

Вместе с тем говорить однозначно о радикальном улучшении ситуации с плохими долгами не следует, так как на улучшение показателей может влиять передача банками плохих кредитов предприятиям, которые специализируются на работе с проблемными кредитами. Кроме того, банки активно проводят переоценку портфелей, в том числе в сторону повышения категории качества, что позволило им показать прибыль по итогам трех кварталов текущего года на сумму 105,9 млн. латов.

Бурное развитие кредитования привело к негативным тенденциям на банковском рынке. Созданию определенных проблем способствовала излишняя либерализация при кредитовании предприятий и населения, снижения качества пруденциального надзора над банками. На основе полученных результатов выявлено, что общая тенденция развития коммерческих банков на кредитном рынке отрицательная. Этому

свидетельствует отрицательные тенденции большинства показателей кредитования коммерческими банками.

По причине меняющейся экономической ситуации в стране следует ежегодно пересматривать кредитную политику банков. Это поможет кредитным специалистам банка точнее отслеживать спрос на кредит и выявлять кредитные риски. Следует улучшить процедуру контроля за кредитами, т.е. контроль за всеми видами обеспечений, за использованием кредитов, за источниками доходов заемщика, а так же связанными с ним лицами, что поможет быстрее выявлять потенциальные риски.

Список литературы: 1. Latvijas kredītiestāžu darbību regulējošie normatīvie akti: [likumi un norādījumi] / Latvijas Banka. Rīga: Latvijas Banka, 2000, 186 lpp. 2. Money, credit and capital / James Tobin; with the collaboration of Stephen S. Golub. Boston (Massachusetts) [etc.] Irwin/McGraw-Hill, 1998. XXV, 316 p. 3. Monetary Theory and Policy from Hume and Smith to Wicksell: Money, Credit, and the Economy. Arie Arnon, New York: Cambridge University Press, 2010, 424 pp. 4. Komerčbanku darbības vērtējuma rādītāju sistēma. Skuratova N. Latvijas Ekonomists. 1995, Nr.2, 63- 66 lpp. 5. Kredīvēšana. Kudinska M. Rīga: Latvijas Komerčbanku asociācijas Konsultāciju un mācību centrs, 2008, 36 lpp. 6. Komerčlikums. Komerčķīlas likums. Koncernu likums: normatīvo aktu krāj.: likumi, Ministru kabineta noteikumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002. 419 lpp. 7. Кредитная политика и кредитные риски. Костерина Т.М. М.: МФПА, 2005, 80 с. 8. Деньги, кредит, банки. Владимирова М.П., Козлов А.И. 2-е изд., стер. - М.: КНОРУС, 2006, 288 с. 9. Ārzemju valūtu tirgus Latvijas Republikā. Pieejams: <http://www.bank.lv/> 10. Centrālā Statistikas pārvalde. Pieejams: <http://www.csb.lv> 11. Grozījumi Kredītiestāžu likumā. Pieejams: <http://www.likumi.lv/> 12. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/> 13. Latvijas Bankas bilance. Pieejams: <http://www.bank.lv/> 14. Latvijas Bankas monetārā politika. Pieejams: <http://www.bank.lv/> 15. Latvijas komerčbanku asociācija: Statistika. Pieejams: <http://www.bankasoc.lv> 16. Latvijas valsts iekšēja aizņēmuma vērtspapīri. Pieejams: <http://www.bank.lv/> 17. Nekustamā īpašuma tirgus pārskati // LATIO. Pieejams: <http://www.latio.lv>.